

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 22. oktobra 1884.

Obseg: Korist sadnega drevja z ozirom na zboljšanje klimatično-zdravstvenih razmer v kraji. — Izkaz obdarovanih razstavljavcev na kmetijski razstavi v Krškem. (Dalje.) — Navod k umetni riboreji. — Deželni zbor kranjski. — Uradno pojasnilo o učnem jeziku v naših ljudskih šolah. — Nos (povest). — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Korist sadnega drevja z ozirom na zboljšanje klimatično-zdravstvenih razmer v kraji.

Spisal M. Rant.

O tej prevažni zadevi vsaj, kar je meni znano, se je po naših slovenskih listih še prav malo razpravljalo. Naj mi bode toraj dovoljeno, v tem oziru nekoliko besedic spregovoriti, ter korist prevažne sadjereje tudi od te strani nekoliko pojasniti. Priprosto ljudstvo na deželi korist sadnega drevja gledé zboljšanja klimatičnih in klimatično-zdravstvenih razmer v kraju še sploh in popolno prezira, ker ta ni ravno tako očitna, nego je ona produktivna, katera je domačemu sadjerejcu v delež, kedar mu sadno drevje obilno okusnega sadja za dom in prodajo obrodi. Ali tudi ta druga korist sadnega drevja, katera nam je slednje leto v delež, more se z ono materijalno popolno enačiti. Čeravno sadno drevje ni prvi in temeljni pogoj za obstanek ljudstva v kraji, vendar-le izredno veliko pripomore k temu, da je kraj za bivanje njegovih prebivalcev ugodnejši, milejši in zdravejši. Najboljše spričevalo in znak prave zavednosti in napredka prebivalcev v umnem kmetijstvu v kraju so obilni nasadi pravilno oskrbovanega sadnega drevja. Kjer je sadjereja izgledna in pravilna, v redu in napredovanji so tudi druge kmetijske stroke. Rad nasaja kmetič nekoliko sadnih dreves okolo svojega bivališča, če to ravno uže ne zavoljo sadnega pridelka in lesa, pa gotovo zavoljo dobrodejnega zavetja, kakoršnega se v s sadnim drevjem obdanem bivališči ob vsakoršnih elementarnih silah razveljuje. Sadno drevje brani tako bivališče ob poletnem času sè svojo blagodejno senco pred prehudo solnčno vročino, a ob času viharov pišev in razdevajočih vetrov pa pred njihovo vničujočo močjo ter mu prihrani marsikakih sicer neizogibnih — več ali manj občutnih — stroškov. Enako koristno in dobrodejno uslugo rodi in donaša obilna množica sadnega drevja pa tudi celim krajem in obširnim okolicam; taki kraji obvarovani so po sadnem drevju pred mnogimi nezgodami in so poleg tega tudi veliko rodovitnejši, nego so vsakega drevja proste goljave.

Brezbrojne skušnje so nam najboljši dokaz in dejansko potrdilo, da so oni — drevja prazni in goli kraji v vsakem obziru veliko nerodovitnejši, pustejši in dolgočasnejši, nego so oni z raznim drevjem dobro in obilno nasajeni. Zakaj vse to, ni ravno težko dopovedati in tudi ne težavno razumeti. — V drevja golih in praznih krajih poletna vročina huje pritiska in razni vetrovi silneje brijó, ker jim ni nikakoršnega zadržka, nikakoršnih opovir in zaježila, ker brez tega je njihov vpliv prost in direkten, toraj tudi dostakratov osodepoln in vničljiv.

Sadno in drugo drevje pa te, tako neljube in vspešnemu razvoju drugega rastlinstva neugodne okoliščine in škodljiva vplivanja nekako blagodejno omili, zmanjša in za pravi vspeh oblaži. Drevje toraj zadržuje vetrovom in solncu prehudi in naravnostni vpliv na rastlinsko življenje, katero more pod preobilnim in direktnim pritiskom obeh prezgodaj prenehati; pije dalje s svojimi dolgimi koreniki iz globine zemlje veliko množino vode, katero s svojim obsežnim listnatim vencem ali krono zopet izpuhteva, s čemur ozračje v takem kraji vedno nekako dobrodejno vlažno ostane. Koristnemu vplivu drevja na ozračje v kraju pripisovati je tudi to, da so v takih krajih vremenske spremembe bolj redne, bolj točne, ne presilne ter da jim pomanjkanja potrebnega, rodovitnega in koristnega dežja ob letnem času preveč trpeti ni; tu vrsté se bolj sporedno rose in megle, kar vse zemeljno skorijo s potrebno vlago preskrbljuje ter njeno rodovitnost izdatno pospešuje. Kjer je dosta raznega drevja, tam se tudi zemlja ob mrzlih nočéh ne prehitro, nego le polagoma ohlaja, kar marsikatero sadeže pred naglim in prehitrim poginom obvaruje.

Ravno drevje vzdržuje naravno gospodarstvo (naravne spremembe) v kraju v tako imenovanem ravnotežji, ker se pod njegovim vplivom nobena naravna sprememba prehitro in brez zadržkov naravnost izvršiti ne more. Mirni tok zraka ne more se naenkrat v pogubni vihar pretvoriti; iz prehudega mraza ne neutegoma neznosna vročina, a iz te tudi ne vničevalni mraz — škodljivo vse vegetacijskemu in živalskemu življenju — meni nič, tebi nič, nastati. Med vsemi temi klimatičnimi spremembami zmerni posredovalec v kraji je obilno številno sadno in drugo drevje.

(Konec prihodnjič.)

del tudi še dandanes za svoje najvažnije delo, za stiskanje grozdja namreč uže stoletja in stoletja neokretne in zamudne vinske stiskalnice, ki pa razun tega potrebujejo tudi veliko prostora in delalnih moči. Tudi bi utegnil kdo misliti, da je vinorejec v svoji stroki manj nagnjen napredku, kakor pa kak drug poljedelec. Toda temu ni nikakor tako in nikjer se ni mogoče na tako mnoge in dragocene načine poskušalo, kakor ravno pri vinoreji. Vzrok, da si naši najveljavniši vinorejci odločijo tako težko, napraviti si novejših stiskalnic, obstoji le v tem, da se jim je do sedaj ponujalo le malo stiskalnic, ki bi bile očitno veliko bolje od dosedanjih.

Glavni pogoji v resnici dobre stiskalnice so naslednji: jagode naj stisne hitro in suho, kakor le mogoče, ne zavzema naj preveč prostora, priročna naj bode in tako sestavljena, da je ni nič popravljati treba. Posebno slednje moramo v poštev jemati, kajti stiskanje je delo, koje trpi le nekoliko tednov v letu, in ga izvršujejo dninarji, ki vsako leto menjajo, od kojih tedaj ne smemo pričakovati vedno skušnje. Če tedaj ni stiskalnica jako priprosto pa pri vsem tem jako trdno sestavljena, zgodi se kaj lahko, da jo je treba pri slabem in nepopolnem ravnanji kmalu poslati v popravo.

Uže nekaj let razpošilja livarna železa in tovarna za stroje Ph. Mayfartha v Frankfurtu n. M. in na Dunaji stiskalnice, kakor jo predstavlja zraven stoječa podoba. To so do sedaj najpopolnše stiskalnice, imenovane stiskalnice na vod. So pa jako močne in priprosto sestavljene, zavzemajo malo prostora, stiskajo jako suho in vse delo opravlja prav lahko en sam človek.

Mehanizem obstoji v slednjem: nazobčano močno kolo pritrjeno kot vij okoli preslice vrti se toliko časa s pomočjo železnega droga, da postanejo tropine na stiskalnici že precej suhe in trde. Ako s pomočjo droga samega ne moremo več dalje vrteti, prične se z njim pregibati vod, ki je pritrjen na stiskalni plošči ob viju, v kojega zobe se vjema. Drog deluje s tako močjo, da je mogoče v kakih 7 urah (po zrelosti in kakovosti grozdja) izstisniti polno stiskalnico, ki drži okolu 1 hektol., tako suho, kakor je le sploh mogoče.

Ker je ves stroj jako priprost in vsak del na njem tako močan, ga je nemogoče poškodovati in ni se bati, da bi zaradi tega delo morali pretrgati.

Vsi leseni deli, kakor koš in količki so iz močnega in bukovega lesa.

Ker so razun imenovanih prednosti te stiskalnice jako ceno in ker se izdelujejo tudi v različnih velikostih — za 500 do 1500 litr. — priporočamo jih vsem vino- in sadjerejem.

Korist sadnega drevja z ozirom na zboljšanje klimatično-zdravstvenih razmer v kraji.

Spisal M. Rant.

(Konec.)

Ravno tako zadržuje obilna množica drevja v kraji tudi presilne plohe in pogostno točo, odvrča na gorah, hribih in brežinah odplav in vsedanje zemlje, ter se more z vso pravico imenovati najgotovješi odvod hudega zmrzline, pogostnih toč, prehudih neviht, polomnih viharjev in nevarnega treska. Kolikokrat bilo je uže v vaséh med hišami in poslopji dobro s sadnim drevjem zasajenih, ob času požara ravno sadno

drevje najgotovješi zadržek, da je vničevalni element totalno vpepelil ni!

Drevesno listje s pomočjo svojih organov posrka iz zraka človeškemu in živalskemu z-lravju škodljive vzduhe ali gaze, ter izpuhteva ob enem za človeško in živalsko (organsko) življenje potreben in zdrav vzduh „kislec“, brez katerega niti ogenj goreti, niti človek in žival dihati in živeti ne more. Ravno pomankanje tega vzduha v ozračji provzroči pogostoma med ljudmi in živino hude morilne kužne bolezni.

Iz tega stališča more in mora se drevje pravim čistiteljem zraka imenovati, v kateri namen ono s svojimi prirodnimi svojstvi tako milo in dobrodejno deluje in vpliva.

Kako neizmerne in dobrodejne vpliva so te usluge sadnega in drugega drevja, katere tako pohlevno in na tihem v blagor organskega življenja, rastlinske vegetacije in na ozračne razmere v kraji opravlja in izvršuje, so nam oni kraji in okolice, v katerih se je drevje uže zdavna popolno iztrebilo, kakor tudi oni, kjer se take vničevalne nepremišljenosti še dandanašnji godé! Taki kraji so in postanejo pravi in nerodovitni kamenati „krasi“; prave, dolgočasne pustinje in skalnate puščave. V takih krajih kmalu nastanejo hudi poplavi, vničevalni viharji, pogoste toče, hitri in hudi mrazovi s zmrzlini vred, dolgotrajne suše, katere uime vse so naravni nasledki nesrečnemu koraku popolnega in totalnega izsekanja vsega drevja v kraji. Te uime in nadloge le predobro občutijo in čutijo prebivalci obširnega „Krasa“ med Postojno, Gorico, Rekô in Trstom, na katerem kompleksu bila je neusmiljena sekira naših starih prednamcev vse gozde totalno in popolno posekala in podrla. Tako gorjé mora uže stoletja sem rod za rodom preobčutno prenašati; a neusmiljena osveta tlačila bode uboge naslednike tudi še dalje v pozne čase.

Kakor prekoristno sadno drevje na manjšem kultiviranem prostoru, ravno tako tudi raznovrstno gozdno drevje na večjem kompleksu z njegovo goščejšo rastjo omiljuje podnebje gledé klimatično-zdravstvenih in drugih elementarnih razmer v kraju, in to zavoljo svoje večje množine še celó v obilnejši meri, nego prvo. A kjer mora se pa gozd plugu in senokoši umakniti, ter kjer se tak teritorij v urbarno zemljišče pretvori, naj se ob enem tudi ne mudi in ne cinca z nasadom primerne števila kraju ugodnih vrst in sort sadnega drevja, katero bode dobrodejne vpliva v povedanem obziru na dotični kraj in njegovo okolico. Ako bila bi obrežja in obližja potokov in rek po mili domovini boljše s sadnim drevjem in drugim primernim in koristnim grmovjem nasajena in obsajena, ne bilo bi dotičnim prebivalcem toliko škod po povodnjih in poplavih ter odnosih rodovitne zemlje in bregov trpeti.

Poleg ravno vsestransko ob kratkem naštetih dobrot, katere nam sadno drevje prostovoljno nudi in daje, ne smemo dalje tudi pozabiti, kako prečudno lepo ono ob času cvetja kraje, v katerih se mnogoštevilno nahaja, diči in lepša! — Kako monotonična in dolgočasna bila bi séla in kraji brez kinča raznoličnih oblik vencev sadnega drevja; kako skromno-uboga sicer rajska vigred brez snežno-belih in milobno-rudečkastih šopkov cvetja sadnega drevja; kako nemikavna in tužna bila bi jesen, up in nada kmetovalčeva, brez okusnega kinča zlato-rumenega in raznobojnega sadja!

Toraj mili domači sadjerejci, na noge z veseljem za prekoristno stvar! Obilno stevilo pravilno oskrbovanega sadnega drevja daje dotičnim krajem veseli in prijetni obraz; je dalje zrak prave previdnosti, napredne kmetijske zavednosti, pridnosti in blagostanja njihovih prebivalcev. Zavednost in zmožnost posa-

meznih gospodarjev spoznavati moremo po stanu njihovih poslopij, osobito iz streh na taistih; občinskih zastopov in županstev iz javnih potov v njihovem področji, a prebivalcev celega kraja pa iz kolikosti pravilno ali pa napačno oskrbovanega sadnega drevja.

Izkaz obdarovanih razstavljalcev na kmetijski razstavi v Krškem.

(Dalje.)

11. Bronasto medalijo je dobil gosp. Kapele v Metliki za najboljši vinski jesih; razstavil družih reči ni bil, a v tem je mož strokovnjak, in niso ga mogli drugi razstavljalci kislin, katerih je več bilo, prekositi.

12. Graščina pleterska pri Št. Jerneji je imela lepe pridelke razstavljene, na pr. velike buče, in neko ameriansko krmo za prašiče, ki se na leto 5- do 6krat kosi ali žanje. Vsega priporočila vredna.

Obdarovana pa je bila ta graščina za izvrstni jabolčnik ter dobila v ta namen odločeno bronasto medalijo.

13. Za surovo maslo so se poganjali štirje izložniki, nekateri s prav okusnimi velikimi štrucami, a prvo darilo pri tej skupini, namreč bronasto medalijo, je dobila rakovniška graščina.

14. Za med v satovji je dobil enako premijo gosp. Al. Gač v Kostanjevici, ki je razstavil tudi medeni stroj.

15. Gosp. N. Hoffmann je razstavil svoje prav dobro nožarsko orodje in dobil zato bronasto medalijo.

16. Za najboljše grozdne mline in tlačilnice je dobila bronasto medalijo firma Mayfart in C. v Beči (Praterska ulica), ki je razstavila še družih velikih strojev, mlatilnic, slamoreznic, koruzolušilnic itd.

17. Za kmetijsko orodje (pluge, brane, katere prav po ceni izdeluje in prodaja) je dobil bronasto medalijo tudi g. Fr. Luttenberger v Weizu na Štajarskem.

Darila v denarji:

1. 20 gld. mokronoška kmetijska podružnica, ker je od veliko svojih udov nabrala raznovrstnih pridelkov in jih lepo razložila.

2. 5 gold. Fr. Kerin pri sv. Križu za lepo grozdje, okusno obešeno.

3. 10 gold. Gebauer, učitelj v Tržišah, za pridelke iz svojega lepo urejenega šolskega vrta, čegar načrt je bil tudi razstavljen.

4. 5 gold. Al. Janež v Krškem za razstavljeni najboljši cviček, edino razpisano premijo za to vrsto vina.

5. 10 gold. J. Wasser za izvrstno surovo maslo.

6. 5 gold. Piletič, čebelar v Stari Vasi pri Št. Jerneji, za med v satovji.

7. 5 gold. vrtar graščine Ruperčevrh pri Novem mestu.

8. Kapucinski samostan v Krškem za lepo grozdje 5 gold.

9. Abram, nadučitelj v Kostanjevici, za med v satovji 5 gold.

10. Ivančič iz Mladevine za izdelovanje ribežnov 5 gold.

11. Hren J. iz Gorenjega Gradiša pri Toplicah za grozdni mlin 10 gold.

12. Majhen iz Ribnika za izdelovanje dobrih škafov in brent 5 gold.

Iz gosp. Lenkovega darila:

13. Rohrman v Dobravški Vasi za poljske in vrtno pridelke 10 gold.

14. Okoren v Tržišah za sadje in zelenjavo 10 gold.

15. Levičar na Cesti za grozdje (edini navadni kmet iz krškega sodnijskega okraja, ki ga je razstavil) 10 gold.

Diplome c. k. kmetijske družbe:

1. Šušteršič J., župan v Semiču, za sadje (imel je največja jabolka „funtarice“).

2. Mayfart in drugovi v Beču za obilo velikan- skih kmetijskih strojev.

3. Planinec Anton v Boštanji za grozdni smu- kač in vrelo kad.

4. Graščina Klevevž (pl. gosp. Jombard) za prav dobra vina, zelenjavo, sadje in žito.

5. Volčič J., župnik v Šmarjeti, za veliko zbirko sadja, zelenjave, žita itd., kaj okusno in razločno raz- stavljena — v podobi piramide.

6. Grof Erwin Auersperg na Turnu za vse- stransko razstavo in za velike zasluge pri razstavi (plačal je stroške za godbo, za kar naj se mu kar na tem mestu zahvala izreče).

7. Fran Gregorič v Krškem za izvrstna bela in črna vina.

8. Karol Ženir v Krškem za izborna črnino.

9. Pstross, graščak in c. k. namestnik v pok., v Ruperčevrhu za raznovrstne lepe pridelke, osobito za lan s predivom.

10. Pezdirec J. v Drašicah pri Metliki za grozdje in vino.

11. Nemškovaška graščina za mnogovrstne kmetijske pridelke.

12. Grivec Fr., kaplan v Leskovci, za izvrstna vina. (Konec prih.)

C. k. avstrijsko društvo sadjerejcev

imelo bode od 15. do 17. novembra t. l. v Gradci svoje potovalno zborovanje za leto 1884.

Predsednik društva gosp. grof Attems nas prosi, da sadjerejce na to zborovanje posebno opozorimo, ker je spored zborovanja za avstrijsko sadjarstvo zelo važen. Spored zborovanji je sledeči:

1. Razpravljanje društvenih predmetov.

2. Razgovor o porabi sadja, na podlagi pridob- ljenih izkušenj na osredni postaji za porabo sadja v Liebenauvi pri Gradci.

3. Razgovor o kupčiji s sadjem in o pospeševanji te kupčije.

Kdor se tega zborovanja udeležiti hoče, naj to predsedniku društva naznani, ravno tako tudi pristop k društvu.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli vršile se bodo dne 29. in 30. decembra t. l., in sicer: 29. decembra skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskali podkovske šole, 30. decembra pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa.

Kovači, kateri se hočejo podvreči tej skušnji, naj se oglašé pri podpisnem vodstvu do 15. decembra t. l.

Vodstvo podkovske šole ljubljanske
dne 1. novembra 1884.

Dr. vitez Bleiweis-Trsteniški,
začasni vodja.